

ศึกษาวิเคราะห์การบริหารจัดการเชิงพุทธของวัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร

An Analatical Study on Buddhist Management of Phrasingh Woramahavihara Temple

พระอำนาจ ธีรวิริโย (ขันตา)

Phra Amnat Thiraviriyo (Khanta)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

Corresponding Author, E-mail: khantaamnat@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการเชิงพุทธ 2) เพื่อศึกษาบริบทการบริหารจัดการของวัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร 3) เพื่อวิเคราะห์การบริหารจัดการเชิงพุทธของวัดพระสิงห์ วรมหาวิหารการเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารจัดการ เป็นศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่วนการบริหารจัดการเชิงพุทธ เป็นการน้อมนำเอาหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหาร ผู้บริหารที่ดี ต้องมีคุณลักษณะ 3 ประการ คือ 1 มีความชำนาญในการใช้ความคิด 2 มีความชำนาญด้านเทคนิค 3 มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี 2) วัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร มีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ทั้งฝ่ายคณะสงฆ์และฆราวาส ได้นำศาสตร์การบริหารสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อบริหารวัดตามภารกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ คือ 1 ด้านการปกครอง 2 ด้านการศาสนศึกษา 3 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4 ด้านการเผยแผ่ 5 ด้านการสาธารณูปการ 6 ด้านการสาธารณสงเคราะห์ 3) ผู้บริหารวัด มีท่านอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและคณะกรรมการวัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร ได้น้อมนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารจัดการวัดทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ พรหมวิหาร 4 อธิปไตย 3 สารานิยธรรม 6 และสังคหวัตถุ 4 ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดคุณประโยชน์อันดีงามและก่อให้เกิดความสุขต่อตนเอง ต่อองค์กร ต่อเพื่อนร่วมงาน และสังคม ดังจะเห็นได้จากการทำงานที่ผู้บริหารวัดและพนักงานมีความสุขในการทำงาน และมีความสุขใจมากขึ้นที่ได้เห็นวัดมีการบริหารจัดการที่ดี

คำสำคัญ: การบริหาร, การบริหารจัดการเชิงพุทธ, วัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร

Abstract

This research aimed to study 3 objectives 1) to study the concept and theory of the Buddhist management 2) to study the context of management in Phrasingh Woramahavihara Temple, and 3) to analyze the Buddhist management of Phrasingh Woramahavihara Temple. It is a qualitative research.

The findings are as follows:

1) The management, in general, is the arts of effectively works that reach to its goals. But the Buddhist management is to apply the Buddhadhamma in a general management. The good administrator should be required with 3 skillful qualities: (1) the thinking skill, (2) the technical skill and (3) the good human relation skill.

2) Phrasingh Woramahavihara Temple has been participatory managed by the clergy and the laities. It was applied the modern administrative science with the Buddhist doctrines in temple management following to the clergy's 6 aspects. They are (1) the Administration, (2) the Religious Education, (3) the Social Welfare Education, (4) the Propagation, (5) the Public Affairs, (6) the Social Works.

3) All staffs; the Abbot, the Assistant Abbot and the Temple Broad Members have applied the Buddhadhamma into the 6 aspects of the temple management, such as 4 Holy Abiding Virtues, 4 Accomplishing Paths, 3 Authorities, 6 Remembering Virtues, and 4 Principles of Service. These are for the best benefit and the happiness towards oneself, the organization, the colleagues and society. As we have seen the temple administrators and staffs are full of happiness in doing works and also they, having seen the good temple management, are more happy in their minds.

Keywords: Management, Buddhist management, Phrasingh Woramahavihara Temple.

บทนำ

จากการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างรวดเร็วทำให้วัดที่เคยเป็นศูนย์รวมจิตใจ เป็นศูนย์กลางการศึกษาเรียนรู้ เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางสังคมที่พึงปรารถนา การให้ความสำคัญก็ได้ลดน้อยถอยลงไป การบริหารจัดการวัดอย่างบูรณาการจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะสามารถดึงดูดความสนใจจากเหล่าพุทธศาสนิกชน ประชาชนและนักท่องเที่ยว ถ้าหากพระสงฆ์ในประเทศ ซึ่งมีจำนวนมากที่มีความรู้ความเข้าใจว่า การพัฒนาที่สำคัญที่สุด คือ การพัฒนาคน ก็จะได้ช่วยกันชี้แจงให้ประชาชนและผู้นำทางสังคมเข้าใจ เพราะพระสงฆ์มีโอกาสพบปะสนทนากับคนทุกระดับ และวัดเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่งของสังคม ทั้งที่ดิน สิ่งก่อสร้าง ศาสนสถาน บุคลากร เงิน ศรัทธา จะมีการบริหารจัดการอย่างไรจึงจะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคม ตามอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนา

การบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารจัดการของพระภิกษุสามเณรภายในวัดเป็นสำคัญ เจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้นำเบื้องต้นนับเป็นปัจจัยสำคัญในการนำองค์กรไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ ทั้งนี้เพราะเจ้าอาวาสเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ กำหนดนโยบาย และบริหารบุคคลากรในองค์กร ให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ของบุคคลากรจำเป็นจะต้องมีความสามัคคี และทำงานให้สอดคล้องสัมพันธ์กันระหว่างผู้นำกับผู้ตาม

การบริหารจัดการวัดทั่วไปจะเน้นการบริหารตามภารกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ (พระมหาสุริยา หอมวัน, 2549: 35) แนวคิดเรื่องการบริหารจัดการเชิงพุทธจึงเป็นหลักการบริหารที่ทุกวัดจำเป็นต้องนำมาใช้ในการบริหารทรัพยากรภายในวัดให้เกิดผลสัมฤทธิ์และการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการบริหารจัดการ ซึ่งทางผู้วิจัยได้นำหลักธรรมที่สามารถนำมาบริหารจัดการวัด คือ หลักอริยสัจธรรม (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 11 ข้อ 305: 274) หลักสังคหวัตถุธรรม (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 12 ข้อ 492: 531) และหลักสาราณียธรรม (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 12 ข้อ 492: 531) ซึ่งเป็นหลักพุทธธรรมในอุดมคติที่สามารถนำมาบริหารจัดการวัดอย่างมีประสิทธิภาพ อาจกล่าวได้ว่าพุทธวิธีการบริหารของพระพุทธเจ้า เป็นพุทธวิธีการบริหารที่ยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญด้วยเหตุผลที่ว่า ผู้บริหารเองก็ต้องประพฤติธรรม และใช้หลักธรรมเป็นหลักในการบริหาร พุทธวิธีบริหารจึงไม่เป็นทั้งอัตตาธิปไตยและโลกาธิปไตย ผู้บริหารที่เป็นอัตตาธิปไตยก็มักจะคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนหรือความพอใจของตนเองเป็นที่ตั้งโดยยึดคิดว่าถูกต้องคือถูกใจข้าพเจ้า ผู้บริหารประเภทนี้มักลงท้ายด้วยการเป็นเผด็จการ ส่วนผู้บริหารที่เป็น

โลกาธิปไตยก็พยายามเอาใจทุกคนเพื่อให้ตนเองอยู่ในตำแหน่งต่อไปได้ เขาพยายามทำให้ถูกใจทุกคนซึ่งเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ผู้บริหารประเภทนี้ก็มีก้นปัญหา เมื่อมีปัญหาขัดแย้งขึ้นภายในองค์กรก็พยายามลอยตัวหนีปัญหา ผู้บริหารที่ดีต้องเป็นธรรมาธิปไตย เขายึดถือคติว่าถูกต้องไม่จำเป็นต้องถูกใจข้าพเจ้าหรือต้องถูกใจทุกคน เขากล้าตัดสินใจลงมือทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมโดยไม่พยายามลอยตัวหนีปัญหา เขาคิดถือว่าอำนาจหน้าที่มาพร้อมกับความรับผิดชอบ เขายอมเสียสละประโยชน์สุขส่วนตนประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่กว่านั้นคือ ประโยชน์สุขส่วนรวม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ถ้าเห็นว่าจะได้ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่เพราะสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อย เพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่” (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2539: 9)

ดังนั้นการศึกษาวិเคราะห์การบริหารจัดการเชิงพุทธของวัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร ย่อมเป็นประโยชน์ในการพัฒนาวัดให้มีความพร้อมต่อการเรียนรู้ภายในวัด ทั้งความเป็นเสน่ห์ของวัดในล้านนาและความทันสมัยที่พองาม การบริหารจัดการวัดให้ถูกวิธีย่อมเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนและแหล่งเรียนรู้ อีกทั้งเป็นการเรียนรู้การจัดการระบบระเบียบภายในวัดที่ไม่ผิดรูปแบบที่มหาเถรสมาคมอนุญาตอีกด้วย จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยเลือกที่จะศึกษาเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์การบริหารจัดการเชิงพุทธของวัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร ซึ่งข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัดให้ถูกต้อง เป็นระบบระเบียบทรงคุณค่าน่าเรียนรู้เยี่ยงมม และเป็นแบบแผนการพัฒนาวัดในจังหวัดเชียงใหม่ให้มีมาตรฐานที่เหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการเชิงพุทธ
- 2) เพื่อศึกษาบริบทการบริหารจัดการของวัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร
- 3) เพื่อวิเคราะห์การบริหารจัดการของวัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร ตามหลักการ

บริหาร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และใช้ข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary Research) ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ด้านเป้าหมายประชากรภายในวัด คือ เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร เป้าหมายประชากรภายนอกวัด คือ

คณะกรรมการ วัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร ผู้บริหารโรงเรียนธรรมราชศึกษา ศรีธัญญาติโยม และนักท่องเที่ยวยุคใหม่ที่มาเยี่ยมชมวัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร จำนวน 22 รูป/คน นำข้อมูลการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการพรรณนาความ และสรุปผลการวิจัยเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการบริหารจัดการวัดพระสิงห์ วรมหาวิหารต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การบริหารจัดการเชิงพุทธ ของวัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร” สรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1) แนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการเชิงพุทธ

วัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร มีรูปแบบการบริหารงานแบบองค์กรวิถีพุทธ คือ ผสมผสานระหว่างศาสตร์สมัยใหม่ และใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการบริหาร จากการศึกษาเชิงเอกสารและการวิเคราะห์บันทึกคำสัมภาษณ์ของพระสงฆ์ระดับผู้บริหารและคณะกรรมการวัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร พุทธวิธีบริหารในครั้งนี้ขอใช้หน้าที่ของนักบริหารเป็นกรอบในการพิจารณา หน้าที่ (Function) ของนักบริหารมีอยู่ 7 ประการ ตามคำย่อในภาษาอังกฤษว่า POSDCORB มาใช้ในการบริหารจัดการวัดตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสตามภารกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ คือ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4) ด้านการเผยแผ่ 5) ด้านการสาธารณูปการ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

1) P- Planning วัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร มีการประชุมการวางแผน เป็นการกำหนดโครงการว่าจะทำอะไรบ้าง เพื่ออะไร มีแนวทางจะปฏิบัติอย่างไร เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ วรมหาวิหารจะเรียกประชุมผู้ช่วยเจ้าอาวาสทุกรูป เพื่อมอบนโยบายและวางแผนงานเป็นประจำ เพราะวัดพระสิงห์ฯมีกิจกรรมเยอะจึงต้องมีการประชุมเพื่อเตรียมงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ เพื่อดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2) O - Organizing การจัดการองค์การ วัดพระสิงห์ วรมหาวิหารแบ่งอำนาจการบริหารภายในวัดออกเป็น 7 คณะด้วยกัน ซึ่งเจ้าอาวาสจะมอบอำนาจแก่ผู้ช่วยเจ้าอาวาสทุกรูปที่เป็นหัวหน้าคณะ ได้บริหารจัดการภายในคณะที่ตนได้รับมอบหมายในทุกส่วน ด้านอาคารสถานที่ คือ พระวิหาร พระอุโบสถ พระธาตุหลวง เป็นต้น ด้านบุคคล คือพระภิกษุสามเณร ศิษย์วัด และเจ้าหน้าที่ เป็นต้น ด้านกิจกรรม คือ กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา งานประจำปี กิจกรรมแข่งขันทักษะทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมทางคณะสงฆ์ และกิจกรรมวันสำคัญของชาติ เป็นต้น

3) S- Staffing เจ้าอาวาสจะแต่งตั้งผู้ช่วยเจ้าอาวาสในแต่ละฝ่ายงาน ตามความถนัดของแต่ละรูป จากการดำเนินงานร่วมกันก็จะเห็นถึงศักยภาพและความถนัดของแต่ละรูป และเพื่อการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและมีระบบ ท่านเจ้าอาวาสจึงแบ่งอำนาจหน้าที่เป็นฝ่ายงานต่างๆ คือ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4) ด้านการเผยแผ่ 5) ด้านการสาธารณูปการ 6) ด้านการสาธารณะสงเคราะห์

4) D- Directing เจ้าอาวาสจะนัดประชุมอยู่เป็นนิจ เพราะวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร เป็นวัดใหญ่จะมีกิจกรรมมาก ทั้งภาครัฐ และกิจกรรมของวัด ในที่ประชุมจะมีการแนะนำทิศทางการดำเนินงานให้ออกมาตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน บอกทิศทางการทำงานเสนอแนะวิธีการทำงานหลังจากที่ได้วิเคราะห์อย่างรอบคอบแล้วว่าควรจะทำอะไร อย่างไร ไปในทิศทางใด

5) Co- Coordinating การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานย่อยและบุคคลในตำแหน่งต่างๆ ทำให้สามารถทำงานร่วมกันได้ ซึ่งอาจจะต้องใช้เทคนิคต่างๆ เช่น การสื่อสาร การกำหนดระเบียบแบบแผนในการทำงาน เป็นต้น หลังจากมีการประชุมผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัด จากนั้นผู้ช่วยเจ้าอาวาสก็มีการกระจายงานไปยังทีมงานของตน และมีการประสานงานติดต่อกันอยู่เสมอ เพื่อติดตามผลการทำงานของแต่ละฝ่าย ซึ่งการประสานงานก็มีหลากหลายเทคนิค เช่น ในที่ประชุม การสนทนา โทรศัพท์ LINE MESSAGE เป็นต้น

6) R- Reporting หลังเสร็จกิจกรรมในแต่ละครั้งผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดในแต่ละฝ่ายงานได้มีการรายงานผลการดำเนินงาน รวมถึงรายงานถึงปัญหาและอุปสรรคให้เจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสได้รับทราบเพื่อหาวิธีแก้ไขต่อไปเช่น การทำเป็นเอกสาร การสนทนาพูดคุย การโทรศัพท์พูดคุย และการส่งข้อความรายงานผล เป็นต้น

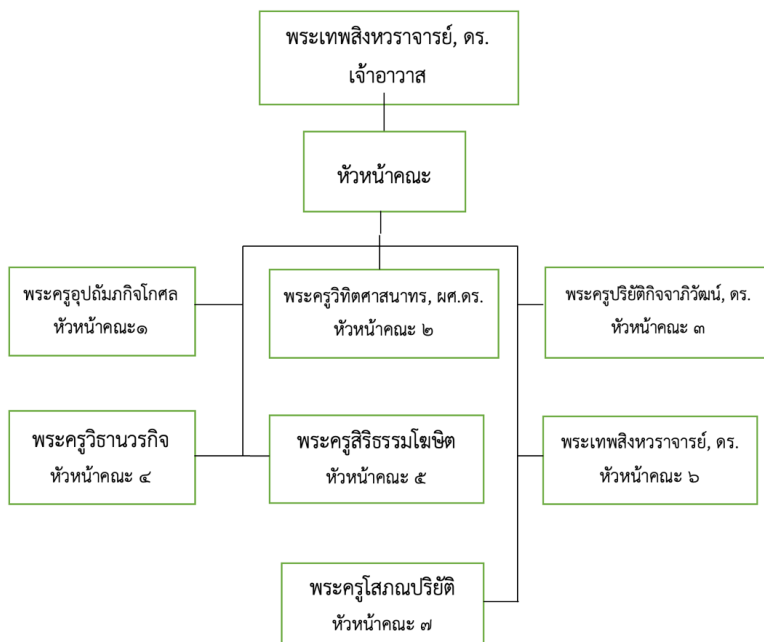
7) B- Budgeting ทางวัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร มีการจัดทำระบบรายรับ-จ่ายอย่างเป็นขั้นตอน ซึ่งในกิจกรรมภายในวัดทุกอย่าง ผู้ช่วยเจ้าอาวาสแต่ละฝ่ายสามารถทำเรื่องเบิกจ่ายตามความเหมาะสมของงานที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งมีหลักฐานการใช้จ่ายแนบมาด้วย เพื่อความโปร่งใสและไร้ข้อสงสัยของทุกคน

จากการนำทฤษฎีการบริหารจัดการของนักบริหาร POSDCORB มาใช้ในการบริหารจัดการวัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร ก็พอจะเห็นโครงสร้างการทำงานอย่างมีระบบและเป็นรูปธรรมมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินงานในองค์กรใดองค์กรหนึ่ง นอกจากจะมีทฤษฎีที่ชัดเจนแล้ว จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ฝีมือในการกำกับ นั่นคือหลักธรรมที่ใช้ในการบริหารจัดการควบคู่ไปด้วย ผู้บริหารนอกจากเป็นผู้มีความรู้ดีแล้วยังจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความ

ธรรมะประจำใจอีกด้วย ซึ่งเรียกว่าการบริหารจัดการเชิงพุทธ การบริหารเชิงพุทธก็คือการนำ ศาสตร์วิชาการบริหารสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จากการ ศึกษาหลักธรรมในอุดมคติที่สามารถใช้ในการบริหารจัดการวัดได้ เช่น อธิปไตย 3 สังคห วัตถุ 4 และสาราณียธรรม 6 เป็นต้น ซึ่งเป็นหลักธรรมในอุดมคติที่สามารถนำมาใช้ในการ บริหารจัดการวัดได้ แต่ในบริบทการบริหารวัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้า อาวาสและคณะกรรมการวัดได้ใช้หลักธรรมในการบริหารวัด เช่น อธิปไตย 3 อิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 และสปปุริสธรรม 7 เป็นต้น เพื่อการบริหารจัดการเชิงพุทธของวัดพระสิงห์ วรมหาวิหารอย่างมีประสิทธิภาพและ เกิดประสิทธิผล

2) บริบทการบริหารจัดการของวัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร

โครงสร้างการบริหารวัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร เป็นการบริหารวัดแบบแนวดิ่ง มี เจ้าอาวาสเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด และแต่งตั้งผู้ช่วยเจ้าอาวาสเข้ามาร่วมบริหารตามฝ่ายงาน เพราะวัดพระสิงห์ฯเป็นวัดใหญ่และมีจำนวนพระภิกษุสามเณรมาก จะอาศัยเจ้าอาวาสรูป เดียวเกรงว่าการบริหารจัดการและควบคุมดูแลภายในวัดอาจไม่ทั่วถึง จึงมีการแยกคณะกรรมการ ปกครองภายในวัดออกเป็น 7 คณะ และแต่งตั้งผู้ช่วยเจ้าอาวาสที่มีความสามารถและเป็นที เคารพนับถือของพระสงฆ์สามเณรภายในวัด รับภาระหน้าที่เป็นหัวหน้าคณะปกครอง เพื่อ ง่ายต่อการบริหารจัดการ และมีการประชุมรายงานผลเป็นประจำ วัดพระสิงห์ วรมหาวิหารมี โครงสร้างการบริหารอย่างเป็นขั้นตอน โดยมีพระเทพสิงหวรจารย์,ดร. เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร เป็นประธาน และมีผู้ช่วยเจ้าอาวาส จำนวน 11 รูป ในแต่ละฝ่ายงานได้รับนโยบาย ไปดำเนินงานตามภาระหน้าที่ของตน และมีไวยาวัจกรเข้ามาแบ่งเบาภาระงานและทำให้การ บริหารภายในวัดดำเนินไปได้อย่างราบรื่น

แผนผังคณะกรรมการปกครองภายในวัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร

จากโครงสร้างการบริหารจัดการของวัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร เราจะมองเห็นโครงสร้างการบริหารของวัดพระสิงห์ วรมหาวิหารได้อย่างชัดเจน ได้เห็นการบริหารจัดการวัดตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสตามภารกิจ 6 ด้าน ของคณะสงฆ์ คือ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4) ด้านการเผยแผ่ 5) ด้านการสาธารณูปการ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ อำนาจการบริหารจัดการวัดไม่ได้ขึ้นอยู่กับเจ้าอาวาสเพียงรูปเดียว แต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาสทุกรูปมีส่วนร่วมในการบริหาร ระดมความคิดวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาวัดให้ยั่งยืนต่อไป

3) การบริหารจัดการของวัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร ตามหลักการบริหารจัดการเชิงพุทธ

วัดพระสิงห์ วรมหาวิหารเป็นองค์กรที่มีการบริหารจัดการเชิงพุทธ คือ ได้นำเอาหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาบูรณาการกับศาสตร์วิชาสมัยใหม่ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารตน บริหารคน และบริหารงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดความยั่งยืน จากการวิเคราะห์บันทึกคำสัมภาษณ์ของเจ้าอาวาส

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและคณะกรรมการวัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร พบว่า หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับการบริหารจัดการองค์กรเชิงพุทธ ด้านการครองตน ครองคน และครองงาน สรุปได้ว่า เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและคณะกรรมการวัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร ได้น้อมนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการครองตน ครองคน และครองงาน ได้แก่ อธิปไตย 3 อิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 สาราณียธรรม 6 และสังคหวัตถุ 4 ซึ่งทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการบริหารวัดเป็นอย่างดี ทำให้วัดพระสิงห์ วรมหาวิหารเป็นที่รู้จักของประชาชนทั้งชาวไทยและต่างประเทศ มีบุคคลากรที่มีความรู้ความสามารถทั้งทางโลกและทางธรรม และนำความรู้ไปใช้ในการบริหารองค์กรให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

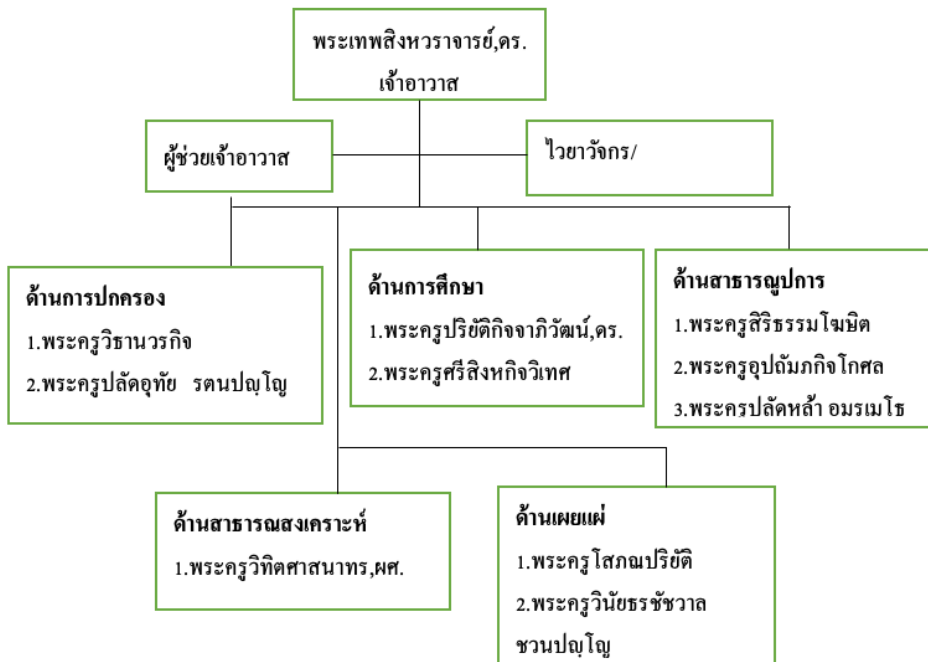
อภิปรายผล

การปกครองคณะสงฆ์หรือการบริหารคณะสงฆ์ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาว่าการปกครองตามความหมายในพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษาการปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการปกครองนั้นมิใช่เป็นจุดหมายในตัวแต่เป็นเพียงปัจจัยคือสภาพเอื้อเพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุจุดหมายแห่งการศึกษาหรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษาทั้งสิ้นถ้าไม่ปกครองด้วยการศึกษาก็ต้องปกครองด้วยอำนาจเมื่อปกครองด้วยอำนาจก็เกิดความรู้สึกในเชิงปฏิปักษ์ที่เอียงไปในทางที่จะขัดแย้งกันด้วยเหตุนี้การปกครองแบบใช้อำนาจจึงก่อให้เกิดปัญหาเริ่มตั้งแต่เกิดความขัดแย้งในจิตใจเป็นต้นไปทำให้ยังต้องเพิ่มการใช้อำนาจใช้อำนาจและจะเน้นการลงโทษมากยิ่งขึ้นตามลำดับไม่ใช่การปกครองแบบพยายามสร้างคนดีแต่เป็นการปกครองแบบพยายามกำจัดคนเลวนั่นเอง (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), 2539: 78)

การบริหารเชิงพุทธวัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร ได้มีการกระจายอำนาจการบริหารคณะสงฆ์ในแต่ละด้านตามภารกิจที่สำคัญของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในแต่ละด้าน โดยมีหลักธรรมในการบริหารวัด มีการประชุมเพื่อสร้างข้อตกลงและหาทางออกของปัญหาในแต่ละด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาบุญมี วรรณวิเศษ (พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ, 2544: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน) ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินชีวิต การพัฒนาของท่านมีอยู่ 2 ด้าน คือ ด้านจิตใจ ได้แก่การอบรมสั่งสอนให้ประชาชนมีศีลธรรม คุณธรรม ความดีงาม ตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยเน้นการไปปฏิบัติมากกว่าการสอนให้รู้เท่านั้น ด้านวัตถุ ได้แก่ การพัฒนาการศึกษา สาธารณสุข

และสาธารณประโยชน์อื่นๆตลอดจนการเป็นผู้นำในการตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติ และ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอธิการผจญ อาจาโร (ทนันจง) (พระอธิการผจญ อาจาโร (ทนันจง), 2554: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล พบว่า บทบาทของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และพระลูกวัด ในการบริหารจัดการวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาลด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการและการเผยแผ่การนำหลักธรรมาภิบาล ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง-มาก ในพระสงฆ์ทุกระดับ ซึ่งบทบาทในการบริหารงานโดยใช้ธรรมาภิบาล เป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้กับวัดและชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขมีความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลัง ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้จากงานวิจัย

แผนผังโครงสร้างการบริหารวัดพระสิงห์ วรหาวิหาร

แนวทางการพัฒนาวัดตามโครงสร้างการบริหารของวัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร ได้เห็นการบริหารจัดการวัดตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสตามภารกิจ 6 ด้าน ของคณะสงฆ์ คือ 1. ด้านการปกครอง 2. ด้านการศึกษา 3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4. ด้านการเผยแผ่ 5. ด้านการสาธารณูปการ 6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ อำนาจการบริหารจัดการวัดไม่ได้ขึ้นอยู่กับเจ้าอาวาสเพียงรูปเดียว แต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาสทุกรูป และยังมีคณะกรรมการฝ่ายฆราวาสเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร ระดมความคิด วางแผนยุทธศาสตร์ การพัฒนาวัดให้ยั่งยืน ต่อไป

สรุป

แนวทางในการสร้างและพัฒนาเครือข่ายสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดเชียงใหม่มีหลากหลายแนวทางขึ้นอยู่กับศักยภาพความพร้อมของผู้นำและวิสัยทัศน์ของเจ้าอาวาส บุคลากรภายในวัด และสถานการณ์ปัญหาของชุมชนนั้นๆ เป็นสำคัญ โดยสามารถจัดทำเป็นเครือข่ายตามบทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ที่ทำงานโดดเด่นในเรื่องเดียวกัน อาทิ เครือข่ายพระสงฆ์ในการสังคมสงเคราะห์ด้านการจัดสวัสดิการ เครือข่ายพระสงฆ์ในการสังคมสงเคราะห์ด้านการอบรมศีลธรรมจริยธรรม เครือข่ายพระสงฆ์ในการสังคมสงเคราะห์ด้านการให้การศึกษา เครือข่ายพระสงฆ์ในการสังคมสงเคราะห์ด้านการส่งเสริมอาชีพ และเครือข่ายพระสงฆ์ในการสังคมสงเคราะห์ด้านการรักษาสุขภาพ เพื่อพัฒนาเป็นเครือข่ายสังคมสงเคราะห์ของวัดที่มีความร่วมมือกันในระดับต่างๆ ตั้งแต่ในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และระดับประเทศต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. (2542). **คู่มือการบริหารและการจัดการวัดฉบับย่อ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- กัญญา ไชยวงศ์. (2548). “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลของสถานประกอบการอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม ในจังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- กูลิค และอูวิก (Gulick L. and UrwickJ.) อ้างใน สมาน รังสียกฤษฎ์. (2545). **ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล**. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพมหานคร : นำงการพิมพ์.

- พระธรรมกิตติวงศ์. (2541). “พระสงฆ์กับกรมการศาสนา” ใน **กรมการศาสนาสู่ทศวรรษแห่งการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2539). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**, กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ. (2544). “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)”. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุริยา หอมวัน. (2549). “บุคลิกภาพของเจ้าอาวาสที่พึงประสงค์ : กรณีศึกษาพระภิกษุ-สามเณร วัดสระกำแพงใหญ่ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษ”. **สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**,
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูรธมฺมจิตฺโต). (2542). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**, กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก.
- พระราชรัตนมณี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ). (2538). **การจัดสาธารณูปการและสาธารณะสงเคราะห์ของวัด**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. (2539). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2546). **การบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ์. สาขาวิชาการบริหารองค์กร. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกริก.
- สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเมืองเชียงใหม่.(2548). **ประวัติวัดในอำเภอเมืองเชียงใหม่**. เชียงใหม่: โรงพิมพ์นันทพันธ์.